

VAIKO ĮTRAUKIMAS Į MEDIACIJOS PROCESĄ

Emilija Denisenko

E. paštas: denisenkoemilija@gmail.com
Mykolo Romerio universitetas

Santrauka: Populiarėjant mediacijos institutui daugėja ginčų, sprendžiamų taikant šį alternatyvų teismui būdą. Deja, bet kartu iškyla probleminių klausimų, susijusių su vaiko nuomonės išklausymu šio proceso metu. Straipsnyje yra analizuojama tai, kaip vaiko teisė būti išklausytam yra realizuojama mediacijos procese, taip pat apžvelgiama, ar Lietuvos įstatymai numato būtinybę užtikrinti šią vaikų teisę ir kaip tai yra įgyvendinama praktikoje. Šiems klausimams atskleisti yra tiriama vaiko nuomonės išklausymo teisinio reguliavimo, vaiko įtraukimo į mediaciją būdų ir mediatoriaus kvalifikacijos aspektai.

Pirmoje straipsnio dalyje atskleidžiama, kad pagal galiojantį Lietuvos teisinį reguliavimą yra įtvirtinta mediatoriaus galimybė, tačiau ne būtinybė įtraukti vaiką į mediaciją. Antroje dalyje aptariami tiesioginio ir netiesioginio vaiko įtraukimo modeliai ir jų taikymo ypatumai. Trečioje dalyje apžvelgiami mediatoriaus kvalifikacinių reikalavimų šioje srityje reglamentavimo trūkumai. Išvadose pateikiami apibendrinimai ir Mediacijos įstatymo nuostatų pakeitimo ir papildymo pasiūlymai.

Reikšminiai žodžiai: mediacija, mediacijos procesas, vaikas, šeimos ginčai, vaiko nuomonės išklausymas, mediatorius.

Ivadas

Žvelgiant į mediacijos plitimą viso pasaulio mastu matyti, kad šio alternatyvaus ginčų sprendimo būdo nauda yra visuotinai pripažįstama ir jo efektyvumą pagrindžia ginčų, sprendžiamų tokiu būdu, skaičius¹. Lietuvoje mediacijos institutas šiuo metu taip pat aktyviai populiarėja. Įtakos tam turi ir mediacijos privalomumas. Nuo 2020 metų sausio 1 dienos privaloma mediacija yra taikoma sprendžiant šeimos ginčus. Mediacijos privalomumas reiškia, kad besiginčijančios šalys privalo pasinaudoti mediacija prieš kreipdamosi į teismą. Tačiau užtikrinant sklandų privalomosios mediacijos taikymą susiduriama su tam tikromis įgyvendinimo problemomis. Šeiminių klausimų sprendimai, kartais sklandūs, o kartais ir konfliktiniai, be abejonės, pasiekia ir vaikus. Vaikai yra laikomi labiausiai pažeidžiama visuomenės grupe, todėl ypač svarbu yra užtikrinti jų gerovę šeiminių konfliktų sprendimo metu. Daugeliu atveju šeimos ginčai itin žymų paveikia vaikus. Juk tėvų skyrybos turi įtakos tolimesnei vaiko psichologinei raidai ir jo elgesiui, o visa tai veikia vaiko tolimesnį gyvenimą ir atsispindės jo ateityje, nes vaikai yra ateities suaugusieji². Nerimo kelia ir ištuokų rodikliai. Remiantis 2009–2019 metų statistika, išsituokusių porų, turinčių bendrus 0–17 metų vaikus, vidurkis per metus siekia 5 255³. Teigiama, kad šeima – tai ta institucija, kuri gali geriausiai užtikrinti vaiko teisių įgyvendinimą⁴. Akivaizdu, kad skiriantis šeimoms daugeliu atveju kyla grėsmė geriausių vaiko interesų užtikrinimui.

Tarptautiniai ir nacionaliniai teisės aktai įpareigoja išklausti vaiko nuomonę visais svarbiausiais jo gyvenimą liečiančiais klausimais. Įprasta, kad tokią nuomonę galintis išreikšti vaikas apklausiamas teisme. Tačiau

¹ Šių teiginių sėkmingai iliustruoja Turkijos valstybės statistiniai rodikliai: „Per laikotarpį nuo 2013 m. iki 2019 m. savanoriškai tarpininkauti buvo perduoti 239 927 ginčai, kurių sėkmės procentas siekia net 97 %.“ Efe Kınıkoğlu, Yiğit Parmaksız and Hande Solak, Moral & Partners, „Mediation Q&A: Turkey“, *Practical Law Country Q&A* w-006-5969, (2020), 1, https://moral.av.tr/Uploads/Pdf/Mediation_qa_Turkey.pdf.

² Dalė Kabašinskaitė, „Vaikystės sociologija, vaikų teisės ir vaikų politika“, *Filosofija, sociologija* 3 (2002): 43, <http://mokslozurnalai.lmaleidykla.lt/publ/0235-7186/2002/3/43-49.pdf>.

³ „Lietuvos gyventojai. Ištuokos“, Oficialios statistikos portalas, žiūrėta 2022 m. sausio 17 d., <https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-gyventojai-2020/santuokos-ir-istuokos/is-tuokos>.

⁴ Brigita Kairienė, „Vaiko teisių įgyvendinimo ypatumai šeimoje“, *Mokslo darbai* 6, 2 (2007): 44.

kaip ši vaikų teisė realizuojama privalomos mediacijos procese? Poreikis užtikrinti vaiko interesus ir privalomos mediacijos procese reikalauja kelti probleminių tyrimo klausimą: ar Lietuvos Respublikos įstatymai numato vaiko įtraukimo į šeimos ginčų mediaciją būtinybę ir kaip tai yra įgyvendinama? Šio tyrimo objektas yra vaiko įtraukimas į mediacijos procesą. Tyrimo tikslas – išsiaiškinti vaiko įtraukimo į privalomos mediacijos procesą galimybes ir sąlygas Lietuvoje. Šiam tikslui pasiekti yra įgyvendinami tokie uždaviniai: atskleidžiamas vaiko nuomonės išklausymo teisinis reguliavimas; apžvelgiami vaiko įtraukimo į mediaciją būdai ir jų ypatumai; analizuojami probleminiai mediatoriaus kvalifikacijos, būtinos tinkamam vaiko nuomonės išklausymui mediacijos metu, probleminiai aspektai.

Lietuvoje šios temos ištirtumas nėra platus. Nors mediacijos tema yra tiriama, darbų, susijusių su vaiko įtraukimu į šį procesą, trūksta. Šios temos ištirtumo poreikis dar labiau išaugo įtvirtinus privalomą mediaciją ir kasmet augant šiuo būdu taikiai išspręstų šeimos ginčų skaičiui.

Šio darbo tikslui pasiekti pasitelkti mokslinės literatūros analizės, dokumentų analizės, lyginamasis, apibendrinimo ir kiti metodai.

Straipsnį sudaro įvadas, trys skyriai su poskyriais, išvados ir pasiūlymai. Pirmajame skyriuje yra atskleidžiamas nacionalinis ir tarptautinis teisinis reguliavimas, susijęs su vaiko teise į nuomonės išklausimą. Antroje dalyje yra tiriami vaiko įtraukimo į mediaciją būdai ir jų taikymo ypatumai. Trečioje dalyje yra tiriamos mediatoriaus kompetencijos, būtinos tinkamai bendrauti su vaiku, klausimas. Išvados ir pasiūlymai, suformuluoti atsižvelgiant į tyrimo uždavinius, pateikiami straipsnio pabaigoje.

1. Vaiko nuomonės išklausymo teisinis reguliavimas

Pareiga išklausti vaiko nuomonę yra labai svarbi, tad ją būtina išnagrinėti tiek tarptautiniu, tiek nacionaliniu mastu ir įvertinti jos turinio kaitą laikui bėgant. Sprendimų priėmimas dėl šeimos padėties be vaiko išklausymo gali neigiamai paveikti vaiką ir sukelti psichologines problemas, ypač tada, kai vaikas nesutinka su priimtu sprendimu. Gana ilgą laiką vaikai nebuvo aktyvi šeimos dalis ir didžioji šeiminių ginčų dalis dėl vaikų padėties buvo sprendžiama vaikui visiškai nedalyvaujant, įvertinant vien tik tėvų nuomonę⁵. Tačiau per paskutiniuosius dešimtmečius visuo-

⁵ Agnė Limantė, Aistė Račkauskaitė-Burkeikienė, „Hearing of the Child in Family

menės pozicija šiuo klausimu keitėsi. Vaikas vis dažniau pripažįstamas kaip aktyvi šeimos dalis, turinti savo požiūrį ir norus. Svarbu yra tai, kad besikeičiantis visuomenės požiūris šiuo klausimu nelieka užribyje, o įgautina teisinį pavidalą.

Vaiko teisė būti išklaustyta šiuo metu yra ne rekomendacija, o pareiga⁶. Norint pagrįsti šį teiginiui būtina įvertinti tarptautinį ir nacionalinį šio klausimo teisinį reguliavimą.

Vienas svarbiausių teisės aktų, įtvirtinančių vaiko nuomonės išklausymo institutą, yra Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija⁷ (toliau – Konvencija), kurią Lietuva pasirašė 1992 metais, o ratifikavo 1995 metais. Konvencija yra pagrindinis dokumentas, užtikrinantis vaikų socialines, politines ir ekonomines teises tarptautiniu mastu. Šis tarptautinis teisės aktas įpareigoja kiekvieną ją pasirašiusią valstybę užtikrinti vaikų gerovę atsižvelgiant į jų interesus. Vaiko nuomonės išklausymo teisė yra įtvirtinta Konvencijos 12 straipsnyje, kuriame yra nurodyta, kad valstybės „garantuoja vaikui, sugebančiam suformuluoti savo pažiūras, teisę laisvai jas reikšti visais jį liečiančiais klausimais; be to, vaiko pažiūroms, atsižvelgiant į jo amžių ir brandumą, skiriama daug dėmesio“⁸, taip pat tai, kad „vaikui būtinai suteikiama galimybė būti išklaustyta bet kokio jį liečiančio teismo ar administracinio nagrinėjimo metu tiesiogiai arba per atstovą ar atitinkamą organą nacionalinių įstatymų numatyta tvarka“⁹.

Vaiko teisė būti išklaustyta įtvirtina ir Lietuvos įstatymų leidėjo priimti teisės aktai. Tarp jų – 1996 metais priimtas Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas¹⁰. Šio įstatymo 11 straipsnis skelbia, kad vaiko nuomonė turi būti išklausoma ir į ją turi būti atsižvelgiama, jeigu tai neprieštarauja vaiko interesams. Taip pat nurodoma, kad vaikas gali būti išklaustyta tiesiogiai arba per atstovą¹¹. Galima teigti, kad šia norma įstatymo leidėjas nustato vaiko išklausymo pareigos ribą nurodydamas, kad į vaiko išklaustytą nuomonę turi būti atsižvelgiama tiek, kiek tai

Law Cases“, *Teisė* 106 (2018): 99, <https://doi.org/10.15388/Teise.2018.106.11655>.

⁶ *Ibid.*, 100.

⁷ „Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija“, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. sausio 29 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848>.

⁸ *Ibid.*, 7.

⁹ *Ibid.*

¹⁰ „Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas“, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. sausio 29 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.26397/oGqiTKEYmX>.

¹¹ *Ibid.*

neprieštarauja jo interesams. Tai reiškia, kad vaiko nuomonė ir požiūris turi būti išklaustyti, tačiau teismas gali įvertinti kiek toks vaiko sprendimas neprieštarauja jo interesams. Taip pat paminėta, kad išklausymas galimas ir per atstovą. Vaiko įstatyminiai atstovai – jo tėvai. Jeigu priimant su nepilnamečiu susijusius sprendimus kyla vaiko ir tėvų arba tėvų tarpusavio konfliktų, teismas gali skirti *ad hoc* globėją, kuris atstovauja vaikui¹². Įstatymų nustatytais atvejais valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija gali būti vaiko atstovas. Tačiau tai įmanoma tik išimtiniais atvejais, pavyzdžiui, kai apribojama tėvų valdžia¹³. Paprastai valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija išklauso vaiką teismo ginčo atveju ir teikia teismui išvadas. Priešingai negu civilinio proceso metu, neteisminės mediacijos atveju nėra numatyta, kad vaiko nuomonės išklausymas gali būti pavedamas vaiko teisių apsaugos tarnybos specialistams. Taigi, įstatymas numato tiek tiesioginę, tiek ir netiesioginę vaiko nuomonės išklausymo galimybę.

Vaiko teisė būti išklausytam labai svarbi ir civiliniame procese, kai yra sprendžiami klausimai dėl tėvų teisių ir pareigų vaiko atžvilgiu¹⁴. Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse yra kelios normos, įtvirtinančios vaiko nuomonės išklausymo institutą. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.164 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad vaikas, kuris sugeba suformuluoti savo pažiūras, turi būti išklausomas tiesiogiai arba per savo atstovą ir priimant sprendimą į jo norus turi būti atsižvelgiama tiek, kiek tai neprieštarauja vaiko interesams. Sprendžiant klausimus dėl globėjo paskyrimo arba įvaikinimo į vaiko norus turi būti atsižvelgiama išskirtinai¹⁵. Ne mažiau svarbus yra Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.177 straipsnis, įtvirtinantis vaiko teisę reikšti savo nuomonę. Šis straipsnis numato, kad teismas, nagrinėdamas ginčus dėl vaikų, privalo išklausti vaiką, kuris sugeba išreikšti savo pažiūras ir norus¹⁶. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.249 straipsnio, nustatančio vaiko globos nustatymo principus, 2 dalyje numatyta, kad nustatant arba naikinant vaiko globą, vaikui, galinčiam reikšti savo nuomonę,

¹² „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas“, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. kovo 17 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.107687/bBwOXyydVL>.

¹³ *Ibid.*

¹⁴ Limantė, *supra note*, 5: 105.

¹⁵ „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas“, *op.cit.*, 12.

¹⁶ „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas“, *supra note*, 12.

suteikiama galimybė būti išklaustam ir jo nuomonė yra svarbi priimant sprendimus¹⁷. Esminė Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nuostata vaiko nuomonės išklausymo atžvilgiu yra įtvirtinta 380 straipsnyje. Šis straipsnis numato, kad, sprendžiant bet kurią su vaiku susijusį klausimą, vaikas turi būti išklaustas tiesiogiai arba, jeigu tai neįmanoma, – per vaiko atstovą. Taip pat yra nustatyta, kad į vaiko nuomonę turi būti atsižvelgiama, jeigu tai neprieštarauja vaiko interesams¹⁸. Įstatymų leidėjas numato galimybę vaikui nuomonę išreikšti ne tik žodžiu, bet ir raštu arba kitais vaiko pasirinktais būdais¹⁹. Pagrindinis ypatumas, vyraujantis minėtuose Lietuvos nacionaliniuose įstatymuose, yra tai, kad vaiko nuomonė turi būti išklaudyta, tačiau priimdamas sprendimą teismas pats sprendžia, kiek toks vaiko sprendimas neprieštarauja jo paties interesams.

Panašus požiūris yra įžvelgiamas ir Lietuvos teismų praktikoje. Lietuvos teismai pripažįsta, kad vaiko nuomonė turi būti vertinama visos bylos kontekste, kartu su kitais duomenimis, tačiau ji nėra privaloma²⁰. Vienoje iš savo nutarčių Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasisakė dėl pareigos atsižvelgti į vaiko nuomonę. 2014 metų nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-202/2014 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad „sprendžiant ir vaiko bendravimo su skyriumi gyvenančiu tėvu (motina) tvarkos nustatymo klausimą, turi būti vertinama bylai svarbių aplinkybių visuma. Vaiko nuomonė yra viena iš jų, tačiau ne visa lemianti“²¹. Taip pat teismas nurodė, kad įstatymų leidėjas numato pareigą teismui atsižvelgti į vaiko nuomonę, tačiau tai nereiškia, kad vaikas priima galutinį sprendimą. Teismas akcentavo, kad į vaiko nuomonę gali būti neatsižvelgiama, jeigu tai prieštarauja jo interesams²². Tačiau teismas pabrėžia, kad, neatsižvelgus į vaiko norus, jis ilgesnėje perspektyvoje gali jaustis nesvarbus ir atstumtas. Todėl tėvai, norintys tinkamai įgyvendinti savo pareigas ir užtikrinti

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas“, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. kovo 17 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.162435>.

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ Limantė, *supra note*, 5: 105.

²¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-202/2014“, e-Teismai.lt, žiūrėta 2022 m. kovo 27 d., <https://eteismai.lt/byla/90380136711964/3K-3-202/2014>.

²² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-202/2014“, *op. cit.*, 21.

geriausius vaiko interesus, turi ieškoti geriausių sprendimų vaikui. Rasti palankų vaikui sprendimą galima tik žinant tikruosius vaiko norus, o to galima pasiekti tik tinkamai išklausius vaiką²³.

Tačiau ne visais atvejais egzistuoja vaiko nuomonės išklausymo galimybė. Pavyzdžiui, vaiko nuomonė nėra išklausoma tais atvejais, kai santuoka yra nutraukiama ypatingąja teise. Tačiau tai nereiškia, kad vaiko nuomonė tokiu atveju yra nesvarbi. Manytina, kad šis aspektas yra problemiškas, kadangi teismas neišklauso vaiko, o tai gali lemti vaiko interesams nepalankaus sprendimo priėmimą. Ypatingąja teise sprendžiamas ir santuokos nutraukimo abipusiu šalių susitarimu klausimas. Sutartis dėl santuokos nutraukimo teisiųjų pasekmių yra siektinas privalomosios mediacijos skyrybų ginče rezultatas. Taigi, teismas, sprenddamas dėl tokios sutarties tvirtinimo, neišklauso vaiko, tai leidžia daryti prielaidą, kad tokia pareiga galėtų būti perkeliama mediatoriui.

Galima teigti, kad minėtas nacionalinis reguliavimas ir Lietuvos teismų požiūris pripažįsta, kad tokia vaiko teisė nėra absoliuti. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pripažįsta, kad kiekvienu atveju vaiko gebėjimas formuluoti savo nuomonę turi būti vertinamas individualiai, o jo nuomonė turi būti vertinama pagal vaiko brandą, o ne amžių²⁴. Svarbu yra tai, kad teismas, turėdamas pareigą išklausyti vaiko nuomonę, turi atsižvelgti ir į tai, ar vaiko norai neprieštarauja jo interesams. Pagrindiniai principai, užtikrinantys vaiko interesus, yra numatyti Konvencijoje. Konvencija įtvirtina prioritetinį vaiko interesų principą (Konvencijos 3 straipsnis), vaiko teisę žinoti savo tėvus (Konvencijos 7 straipsnis), vaiko teisę nebūti išskirtam su tėvais prieš jų norą (Konvencijos 9 straipsnis) ir kitus²⁵.

Vertinant vaiko nuomonės išklausymo teisinį reguliavimą mediacijos atveju matyti, kad šis klausimas nėra išsamiai reglamentuotas. Vienintelis Lietuvos nacionalinis teisės aktas, aprėpiantis šį klausimą, yra Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas. Mediacijos įstatymo 15 straipsnio 4 dalyje yra nustatyta: mediatorius, nustatęs, kad yra vaikų, kurių interesai įstatymų nustatyta tvarka privalo būti apsaugoti sprendžiant civilinį ginčą,

²³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-157-916/2021“, litemko.teismai.lt, žiūrėta 2022 m. kovo 27 d., <http://litemko.teismai.lt/viesaspredimupaiseska/tekstas.aspx?id=c50d4e09-cd6b-4bdc-97d4-0c4b474e21f7>.

²⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-308/2014“, e-Teismai.lt, žiūrėta 2022 m. kovo 27 d., <https://eteismai.lt/byla/152794390909737/3K-3-308/2014>.

²⁵ „Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija“, *supra note*, 7.

gali įtraukti vaikus į civilinio ginčo sprendimą mediacijos būdu²⁶. Tokia normos formuluotė leidžia daryti išvadą, kad mediatorius gali įtraukti vaiką į mediaciją, tačiau neprivalo. Taip pat kyla ir kitų klausimų, susijusių su vaiko įtraukimu į mediaciją. Pavyzdžiui, kokiais būdais mediatorius gali įtraukti vaiką į mediaciją ir kokia mediatoriaus kompetencija yra būtina tinkamam vaiko išklausymui mediacijos metu? Deja, yra pasigendama ir statistinių duomenų dėl vaikų įtraukimo į mediaciją, todėl yra sudėtinga įvertinti realų mastą. Palyginus pateiktą teisinį reguliavimą matyti, kad vaiko išklausymas mediacijos metu yra mažiau reglamentuotas negu, pavyzdžiui, civilinio ginčo metu, kadangi Mediacijos įstatymas nenumato jokių procesinių taisyklių ir reikalavimų vaiko įtraukimui. Turint omenyje, kad mediacija šeimos ginčiuose yra privaloma, o didelė dalis tokių procesų baigiasi taikos sutartimis²⁷, akivaizdu, kad vaiko nuomonės išklausymui ir Konvencijos 12 straipsnio įgyvendinimui erdvė atsiranda tik privalomos mediacijos procese. Taigi, tai turėtų būti daroma, nors aiškus teisinio reguliavimo trūksta.

Būtinybę įtraukti vaiką į mediaciją įžvelgiama sprendžiant klausimus dėl vaiko gyvenamosios vietos arba vaiko bendravimo su atskirai gyvenančiu tėvu ar motina nustatymo. Manoma, kad ginčo dėl išlaikymo vaikui dydžio atveju vaiko nuomonė neturi būti išklausoma, kadangi tikėtina, kad vaikas nėra pajėgus įvertinti reikalingo jam išlaikymo klausimus.

2. Vaiko įtraukimo į mediaciją būdai ir jų taikymo ypatumai

Vaiko įtraukimas į mediaciją suprantamas kaip procesas, kurio metu vaikas saugiai jausdamasis turi galimybę išreikšti savo nuomonę ir požiūrį į klausimą, dėl kurio nesutaria tėvai²⁸. Šio straipsnio pirmoje dalyje aptarti

²⁶ „Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas“, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. vasario 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.325294>.

²⁷ Pavyzdžiui, pasak Jan Maciejewski, vien tik Vilniaus apylinkės teisme nuo 2020 metų prašymų dėl taikos sutarties, sudarytos ne teismo procese, patvirtinimo skaičius išaugo daugiau nei dvigubai. „Tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimas mediacijos plėtrai“ (pranešimas Nacionalinėje mokslinėje-praktinėje konferencijoje, Vilnius, 2022 m. vasario 4 d.), <https://www.youtube.com/watch?v=TijuEizXvXA>.

²⁸ Žydrūnė Čepeliauskaitė, „Vaiko įtraukimo į mediacijos procesą prielaidos ir būtinosios sąlygos“ (magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2014),

nacionaliniai ir tarptautiniai teisės aktai nepateikia vaiko išklausymo mediacijos procese būdų ir tvarkos. Lietuvoje yra išskiriami du pagrindiniai vaiko įtraukimo į mediacijos procesą būdai: į vaiko poreikius orientuota mediacija ir vaiką įtraukianti mediacija²⁹. Šie vaiko įtraukimo į mediaciją būdai gali būti taikomi įvairiai. Kituose šios dalies skyriuose bus aptariami du pagrindiniai vaiko įtraukimo į mediaciją modeliai ir jų taikymo ypatumai.

2.1. Į vaiko poreikius orientuota mediacija

Į vaiko poreikius orientuotą mediaciją galima priskirti prie netiesioginio vaiko įtraukimo būdo. Toks modelis nereikalauja tiesioginio vaiko įtraukimo į mediaciją, o jo interesai ir poreikiai yra užtikrinami mediatoriumi bendraujant su jo tėvais³⁰. Tokio modelio mediaciją siūloma pradėti nuo tėvų pasakojimo apie savo vaiką. Efektyvu yra užduoti klausimus apie vaiko asmenybę, brandą, kasdienybę, santykius su draugais ir artimaisiais. Tokie klausimai padeda tėvams susikoncentruoti ties vaiku ir jo gerove³¹, o mediatoriumi geriau pažinti vaiką ir suprasti jo poreikius.

Pasirinkus naudoti į vaiko poreikius orientuotą mediacijos modelį, tėvams yra siūloma patiems organizuoti pokalbį su vaiku³². Tėvai yra skatinami namuose, ramioje aplinkoje pakalbėti su vaiku apie tai, kaip jis jaučiasi ir kokie yra jo poreikiai. Tokio pokalbio privalumas yra tai, kad vaikas jaučiasi saugiai bendraudamas su savo tėvais. Tačiau dažnai tėvai bando paveikti vaiko nuomonę ir tokiu atveju gali kilti nemažai pavojų. Jeigu abu tėvai dalyvauja tokiaame pokalbyje kartu su vaiku ir vienas iš tėvų bando paveikti vaiką, didelė tikimybė, kad tarp tėvų kils konfliktas, kurio metu vaikas gali išsigąsti ir nenorėti daugiau diskutuoti.

Į vaiko poreikius orientuotos mediacijos modelis turi savo privalumų ir trūkumų. Pagrindinis privalumas yra tai, kad vaikas nėra tiesiogiai įtraukiamas į mediaciją, ir tai nesukelia jam papildomo streso, tačiau jo

33.

²⁹ Natalija Kaminskienė ir kt., *Mediatoriaus vadovas metodinis leidinys* (Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, 2019), 261.

³⁰ Magdalena Tabernacka, „The legal situation of a child in mediation in light of the regulations of international law“, *International Comparative Jurisprudence* 7, 1 (2021): 89, <http://dx.doi.org/10.13165/j.icj.2021.06.007>.

³¹ Kaminskienė, *supra note*, 29: 262.

³² *Ibid*, 263.

nuomonė vis tiek yra išklausoma per pokalbį su tėvais. Pagrindinis trūkumas, kuris gali pasunkinti sklandų mediacijos procesą, yra galimas tėvų poveikis vaikui. Taip pat tėvai gali pateikti mediatoriui klaidingą informaciją apie vaiko norus, dėl to gali būti priimtas vaikui nepalankus sprendimas. Taip pat svarbu tai, kad vaikas gali bijoti išreikšti savo tikruosius jausmus ir poreikius paprasčiausiai bijodamas tėvų pykčio³³. Ypač tada, kai vaikas žino, kad tėvai nesutaria, greičiausiai jis pateiks tokį atsakymą, kurio, jo manymu, tikisi tėvai ar vienas iš jų.

2.2. Vaiką įtraukianti mediacija

Vaiką įtraukianti mediacija priskiriama prie tiesioginio vaiko įtraukimo būdo. Šis mediacijos modelis išsiskiria tuo, kad vaikas yra tiesiogiai išklausomas. Šio modelio taikymas Lietuvoje išplaukia iš Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo nuostatos, kuri numato, kad mediatorius, nustatęs, jog yra vaikų, kurių interesai turi būti apsaugoti sprendžiant ginčą, gali įtraukti vaikus į ginčo sprendimą mediacijos būdu³⁴.

Taikant vaiką įtraukiančios mediacijos modelį, vaiko nuomonė yra tiesiogiai išklausoma mediatoriaus ar kitų asmenų, pavyzdžiui, psichologo arba valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos specialisto³⁵. Sprendžiant tai, koks specialistas išklausys vaiką, atsižvelgiama į vaiko amžių ir brandą, taip pat į mediatoriaus gebėjimus ir kompetenciją. Tačiau matyti, kad Lietuvoje šis klausimas nėra pakankamai reglamentuotas.

Įtraukus vaiką į mediacijos procesą tiesiogiai yra vadovaujamosi tokiais pačiais pamatiniais principais, kaip ir vykdant mediaciją su ginčo šalimis: dalyvavimo savanoriškumas, galimybė atsisakyti dalyvauti ir konfidencialumo principas³⁶. Be abejonės, niekas negali versti vaiko dalyvauti mediacijoje be jo savanoriško sutikimo. Konfliktinės situacijos šeimoje jau savaime pažeidžia vaiko emocinę ir psichinę būseną, o tokiu atveju vaikas paprasčiausiai neturi noro apie tai diskutuoti. Mediatoriams yra rekomenduojama iš anksto susitarti su tėvais, kaip jie paaiškins vaikui šio proceso tikslą. Ne mažiau svarbu yra tai, kad bet kuriuo metu vaikas gali atsisakyti dalyvauti mediacijoje. Mediacijos procese yra ypač svarbu užti-

³³ Čepeliauskaitė, *supra note* 28: 35.

³⁴ „Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas“, *supra note*, 26.

³⁵ Kaminskienė, *supra note*, 29: 263.

³⁶ Kaminskienė, *supra note*, 29: 264.

krinti tikruosius vaiko norus, kadangi tai gali turėti įtakos jo tolimesnei būsenai. Konfidencialumo principas reiškia tai, kad mediatorius vaiko išsakytą poziciją galės atskleisti tėvams tik gavęs vaiko sutikimą.

Analizuojant vaiko tiesioginio įtraukimo klausimą galima išvengti gana daug rizikų, susijusių ir su vaiko emocine būsena, ir su mediatoriaus, kuriam tenka nemažai sunkumų vykdant mediaciją kartu su vaikais, padėtimi. Tokie sunkumai gali būti siejami su nešališkumu, vaiko atskleistos informacijos konfidencialumu ir mediatoriaus vaidmeniu³⁷.

Procesinių sunkumų tikėtinai kyla dėl nepakankamo mediacijos proceso reglamentavimo. Vertinant Lietuvos padėtį šiuo klausimu išvengiama, kad yra teikiamos tik bendro pobūdžio rekomendacijos. Vaiko įtraukimo į mediaciją instituto trūkumai Lietuvoje yra išvengiami palyginus su valstybėmis, kurios šiuo klausimu yra labiau pažengusios. Pavyzdžiui, Australija, kurioje vaiko įtraukimas į mediaciją sprendžiant šeimos ginčus yra įprastas dalykas³⁸. Pagrindinis Australijos taikomo modelio privalumas yra tikslus mediacijos proceso etapų atskyrimas įtraukiant vaiką. Iš viso yra išskiriami devyni etapai. Per pirmus šešis etapus mediatorius kartu su tėvais ruošiasi vaiko įtraukimui į procesą. Mediatorius kartu su tėvais aptaria pagrindinius klausimus, susijusius su išlaidomis, konfidencialumu, lūkesčiais. Taip pat tėvai pasirašo sutartį, patvirtinančią vaiko įtraukimą į mediacijos sesijas. Įprastai tėvai pristato mediatoriui vaiko istoriją, norus, savybes. Paskutinio pasiruošimo etapo metu yra nustatoma, kada įvyks susitikimas su vaiku. Kiti etapai yra įgyvendinami jau įtraukiant vaiką. Vaikas turi galimybę užduoti klausimus apie procesą ir, jeigu jis sutinka, yra pradeda mediacijos sesija. Sesijos metu mediatorius skiria daug dėmesio vaiko ir tėvų santykių klausimams bei vaiko nuomonei dėl šeimoje vykstančių konfliktų. Paskutinio etapo metu mediatorius susitinka su tėvais ir perduoda jiems aktualią informaciją³⁹.

Išanalizavus užsienyje sėkmingai taikomą mediacijos proceso metodą matyti, kad daug dėmesio skiriama būtent pasiruošimui tinkamai įtraukti vaiką. Tinkamai pasiruošus mediacijai, mažiau tikėtina, kad vaikui šis procesas bus nemalonus. Taikant tokį modelį, leidžiantį vaikui saugiai da-

³⁷ *Ibid*, 265.

³⁸ Cassandra W. Adams, „Children’s Interest—Lost In Translation: Making The Case For Involving Children In Mediation Of Child Custody Cases“, *University of Dayton Law Review* 36, 3 (2011): 358–359, https://www.udayton.edu/law/_resources/documents/law_review/childrens_interest.pdf.

³⁹ Adams, *supra note*, 38.

lyvauti mediacijoje, tikėtina, kad mediacijos procesai bus sėkmingesni ir efektyvesni.

3. Mediatoriaus kvalifikacija, būtina tinkamam vaiko nuomonės išklausymui mediacijos metu

Šeimos mediacijos proceso metu mediatoriaus vaidmuo yra nekvestionuojamai svarbus, todėl manytina, kad mediatoriaus kompetencijos klausimai gali būti kertiniai vertinant mediacijos proceso sėkmę. Anksčiau aptartuose teisės aktuose mediatoriaus kvalifikacijos klausimai aptariami ganėtinai bendrai. Vertinant galiojančią nacionalinę ir tarptautinę teisinę reguliavimą išvelgiama, kad būtent mediatoriaus kvalifikacijos klausimas yra probleminis ir jam reikia detalumo. Pavyzdžiui, bendro pobūdžio reikalavimai mediatoriams numatyti Europos mediatorių elgesio kodekse. Šio kodekso 1 straipsnio 1 punkte yra numatyta, kad „mediatoriai turi būti kompetentingi ir gerai nusimanyti mediacijos procese. Reikšmingi veiksniai šiuo požiūriu apima tinkamą mokymą ir nenutrūkstamą žinių bei praktinių mediacijos įgūdžių atnaujinimą, atsižvelgiant į bet kokius reikšmingus standartus arba akreditavimo sistemas“⁴⁰. Analizuojant šią nuostatą matyti, kad nėra nurodyta tikslių kvalifikacinių reikalavimų. Reikalaujama, kad mediatorius būtų kompetentingas ir tinkamai apmokytas. Taip pat pastebėtina, kad reikalavimai šiuo atveju pateikiami mediatoriams neišskiriant specifinių sričių, tokių kaip šeimos ginčai. Panašiai suformuluotas yra ir mediatoriaus kvalifikuotos veiklos principas, įtvirtintas Teisminės mediacijos taisyklėse. Vadovaujantis šiuo principu „mediatoriai turi būti tinkamai pasirengę, kompetentingi, veikti efektyviai ir laikytis mediatoriams taikomų veiklos standartų, numatytų Mediacijos įstatyme ir kituose teisės aktuose“⁴¹. Šio principo formuluotėje taip pat neįžvelgiama tikslių kvalifikacijos kriterijų, tačiau yra nuoroda į Mediacijos įstatymą, kuris nagrinėjamu atveju yra aktualus teisės aktas.

Remiantis Mediacijos įstatymo 6 straipsnio 1 punktu šiuo metu me-

⁴⁰ „Europos mediatorių elgesio kodeksas“, Mano vyriausybė, žiūrėta 2022 m. kovo 27 d., <https://tm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/civiliniu-gincu-taikinamasis-tarpininkavimas-mediacija/susije-teises-aktai>

⁴¹ „Lietuvos Respublikos teisminės mediacijos taisyklės“, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2022 m. vasario 21 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6b8f6f41f80411e895b0d54d3db20123>.

diatoriams Lietuvoje yra keliami pakankamai aukšti kvalifikaciniai reikalavimai: aukštasis universitetinis išsilavinimas, 40 akademinų valandų mokymų mediacijos tema išklausa, kvalifikacinio mediatorių egzamino išlaikymas ir nepriekaištinga reputacija⁴². Tačiau šeimos mediaciją vykdančiams mediatoriams jokių papildomų kvalifikacinių reikalavimų, susijusių su vaikų įtraukimu į mediacijos procesą, nėra keliami. Todėl darytina išvada, kad bet kuris mediatorius, neturintis specialių kompetencijų, turi teisę vykdyti mediacijos sesijas su vaikais. Kaip anksčiau minėta, Mediacijos įstatymo 15 straipsnio 4 dalies nuostata reglamentuoja vaiko įtraukimą į mediaciją: „[...] mediatorius, nustatęs, kad yra vaikų ar kitų asmenų, kurių interesai įstatymų nustatyta tvarka privalo būti apsaugoti sprendžiant civilinį ginčą, gali įtraukti vaikus ar kitus asmenis į civilinio ginčo sprendimą mediacijos būdu“⁴³. Taigi, įstatymų leidėjas įtvirtindamas šią nuostatą numatė tik galimybę įtraukti vaiką į mediaciją, tačiau nenumatė, ar mediatoriui, vykdančiam mediacijos sesijas su vaiku, turi būti keliami papildomi kvalifikacijos reikalavimai. Vaikai yra ypatingai jautrūs ir pažeidžiami šeiminių konfliktų metu, todėl, manytina, mediatoriui, vykdančiam mediacijos sesijas su vaikais, turi būti keliami aukštesni reikalavimai.

Mediacijos procese vyrauja dispozityvumo principas, todėl ginčo šalys turi galimybę pačios pasirinkti mediatorių įvertindamos jo kompetenciją⁴⁴. Šalys turėtų įvertinti, ar mediatoriaus kompetencija yra tinkama procesui vykdyti su vaikais, jeigu ginčas paveikia ir vaikus. Tačiau yra ir kitas probleminis aspektas. Asmenys, kurie siekia pasinaudoti privalomosios mediacijos paslauga šeimos ginčiuose, gali rinktis, ar kreiptis į privatų mediatorių ir susimokėti už jo paslaugas, ar pasinaudoti valstybės finansavimu ir gauti tokias paslaugas nemokamai. Šiuo atveju mediatorių iš Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašo paskiria Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba⁴⁵. Žinoma, yra galimybė prašyti šios institucijos skirti konkretų į Lietuvos mediatorių sąrašą įrašytą mediatorių, tačiau praktikoje tokie atvejai gana reti. Taigi dažniausiai mediatoriaus parinkimas nepriklauso nuo šalių valios. Mediacijos sėkmė tiesiogiai priklauso nuo mediatoriaus kompetencijos ir gebėjimų, todėl įvertinus gali-

⁴² „Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas“, *supra note*, 26.

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ Jomilė Juškaitė-Vizbarienė, „Ar mediatoriui kyla civilinė atsakomybė už ydingą vadovavimą mediacijos procesui?“, *Teisės apžvalga* 1, 11 (2014): 124.

⁴⁵ „Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas“, *op. cit.*, 26.

mas rizikas darytina išvada, kad būtent įstatymų leidėjas turėtų numatyti konkrečius reikalavimus šeimos mediatoriams, kad visi teikiantys šias paslaugas būtų pasirengę tinkamai išklausti vaiką ir teikti ginčo šalims ištis profesionalią pagalbą sprendžiant šeimos ginčus.

Dažniausiai taikomas toks mediacijos modelis, kai ginčą medijuoja vienas tarpininkas. Tačiau yra pripažįstamas metodas, vadinamas komediacija. Šio metodo ypatumas yra tai, kad mediacijos sesijas vykdo du psichologinį ir teisinį išsilavinimą turintys specialistai⁴⁶. Paprastai teisininkas padeda spręsti teisines problemas, rengia taikos sutartis, o psichologas padeda šalims identifikuoti kliūtis, trukdančias taikiai išspręsti ginčą ir skiria dėmesį klausimams, susijusiems su vaiko poreikiais⁴⁷. Ypač aktualu tai gali būti sudėtingesnių ginčų atvejais. Todėl pritartina tokiam modeliui, kai labiau komplikuotais atvejais yra vykdoma komediacija. Manytina, kad toks metodas yra efektyvesnis, kadangi padeda išvengti rizikingų situacijų. Dviejų sričių specialistų dalyvavimas padėtų išvengti tiek teisinių, tiek bendravimo su vaiku klaidų. Tačiau komediacijos atveju iškyla problemiškas praktinis klausimas. Kas apmokės dviejų specialistų dalyvavimą? Šiuo metu teisinis reguliavimas nenumato galimybės gauti valstybės finansavimo dviejų mediatorių paslaugoms. Būtinai pokyčiai. Žinoma, nėra kliūčių ginčo šalims imtis iniciatyvos ir, naudojantis Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos paskirto mediatoriaus paslaugomis, papildomai samdytis kitą specialistą. Pavyzdžiui, privalomosios mediacijos atveju valstybei finansuojant teisinį išsilavinimą turintį mediatorių šalims gali būti siūloma pačioms apmokėti psichologo dalyvavimą mediacijoje, ypač tais atvejais, kai abu tėvai nusprendžia tiesiogiai įtraukti vaiką į mediacijos sesijas. Toks požiūris yra grindžiamas Rimanto Simaičio išsakyta pozicija. Šis mokslininkas įvardijo bendrą privalomosios mediacijos finansavimo modelį, kuriuo remdamasi už mediacijos paslaugas moka ne tik valstybė, bet ir ginčo šalys. Teigiama, kad toks modelis skatina šalis atsakingai siekti taikaus sprendimo ir labai pasiteisino kitose šalyse⁴⁸. Remiantis tokiu privalomosios mediacijos finansavimo modeliu gali būti grindžiamas ir komediacijos finansavimas. Psichologo dalyvavimas nėra būtinas visos

⁴⁶ Bruce M. Smyth ir Lawrie Moloney, „Therapeutic Divorce Mediation: Strengths, Limitations, and Future Directions“, *Journal of Family Studies* 9, 2 (2014): 166–167, <https://www.tandfonline.com/loi/tjfs20>.

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ „Mediacija – kokybiškas, bet ne visada tinkamas ginčų sprendimas: nuo ko tai priklauso?“, *TEISMAI.LT* 2, 42 (2021): 16–19.

mediacijos metu. Jo buvimas yra ypač svarbus tik dalyvaujant vaikui, todėl tikėtina, kad užmokestis už jo paslaugas nebus didelis. Svarbu įspėti ginčo šalis, kad psichologo dalyvavimas padės tinkamai išklausti vaiką ir suprasti jo tikruosius norus ir poreikius. Todėl tėvai, siekiantys užtikrinti jų vaiko gerovę, tikėtinai pasirinks būtent komediacijos modelį.

Įvertinus anksčiau pateiktas apžvalgas teigtina, kad akivaizdžiai trūksta nuostatų, detalizuojančių mediatoriaus kvalifikaciją, būtent šeimos ginčų atvejais. Šeimos ginčų mediacija yra specifinė vien dėl to, kad yra galimybė į ją įtraukti vaiką. Vaiko dalyvavimas medicijos sesijas padaro gana kompliktuotas. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.178 straipsnis numato, kad nagrinėjant ginčus dėl vaikų būtinas valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos dalyvavimas⁴⁹. Tokia norma reiškia, kad vaiko dalyvavimas procese turi būti papildomai apsaugotas specialisto, išmanančio vaiko psichologinius ypatumus. Todėl Lietuvos įstatymų leidėjas turi numatyti papildomus reikalavimus mediatoriui, norinčiam vykdyti mediciją įtraukiant vaiką, kadangi mediatorius yra tas žmogus, kuris tiesiogiai bendrauja su vaiku.

Išvados

Vaiko nuomonės išlausymo poreikis yra pagrįstas remiantis Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu, LR CK, LR CPK, taip pat Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika. Nors šios normos konstatuoja vaiko išlausymo būtinumą teisminiame procese, kai sprendžiama dėl vaiko interesų, teigtina, kad jo nuomonė turi būti išklusoma ir bet kokiose kitose procedūrose. Medicijos įstatyme yra nuostata, kad mediatorius esant poreikiui gali įtraukti vaiką, tačiau nėra nurodyta jokių procesinių taisyklių, nenurodomas tokio įtraukimo privalomumas. Siūloma pakeisti Medicijos įstatymo 15 straipsnio 4 punkto formuluotę įtvirtinant mediatoriaus pareigą įtraukti vaiką į medicijos procesą nuomonės išlausymo tikslu, atsižvelgiant į vaiko amžių ir emocinę brandą.

Tiek tarptautinė, tiek Lietuvos praktika įtraukia vaiką į medicijos procesą dažniausiai taikant du metodus – tiesiogiai ir netiesiogiai įtraukiant vaiką. Tačiau tiesioginis vaiko įtraukimas į mediciją gali būti nesaugus, nes pagal Lietuvos reguliavimą tai padaryti gali bet kuris mediatorius,

⁴⁹ „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas“, *supra note*, 12.

nors ir neturintis specialių žinių ir darbo su vaikais įgūdžių. Būtina atsižvelgti į užsienio valstybių praktiką ir parengti oficialias rekomendacijas mediatoriams identifikuojant procedūrinius vaiko įtraukimo į mediaciją standartus.

Lietuvos nacionalinis teisinis reguliavimas nenumato specialių kvalifikacinių reikalavimų mediatoriams, vykdančioms šeimos mediaciją įtraukiant vaiką. Lietuvos įstatymų leidėjui siūloma nustatyti aukštesnius mediatoriaus, vykdančio šeimos mediaciją, kvalifikacinius reikalavimus. Siūloma papildyti Mediacijos įstatymą straipsniu, reglamentuojančiu mediatoriaus kvalifikacijos aspektus nustatant ateities šeimos mediatoriams papildomą specializuotų šeimos mediacijos mokymų išklausymo reikalavimą.

THE INVOLVEMENT OF THE CHILD IN THE MEDIATION PROCESS

Emilija Denisenko

Summary: In this article, the author presents the peculiarities of the inclusion of the child in the mediation process. Often, family disputes affect children and leave them with painful memories if parents have not ensured the observance of the child's needs and interests. After having analyzed the way in which Lithuanian law provides for the necessity of hearing the child, it transpires that in family disputes the mediator has the possibility to involve the child in the mediation process, but is not obliged to do so. The author investigates the patterns of direct and indirect involvement of the child in mediation sessions. The analysis of Lithuanian legislation regulating issues of mediator competence has shown that the laws do not specify additional or higher requirements for mediators conducting mediation sessions with children. The author concludes with proposals to the Lithuanian legislator, which include amending the provisions of the Mediation Act on the need to involve the child in mediation sessions and supplementing the provisions on the competence of the mediator.

Keywords: mediation, mediation process, child, family disputes, hearing the child's opinion, mediator